

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus
Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disputatio Proœmialis. De existentia & creatione Angelorum,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

DISPUTATIO PROOEMIALIS.

De existentia & creatione Angelorum.

S I.

Dari Angelos divina revelatio docet.

Uæ post disputationem de Sanctissimo Trinitatis Mysterio, Divus Thomas circa productionem creaturarum, & earum à Deo emanationem tractavit, philosophica sunt, & in Physica vel Metaphysica explicari solent: quare ea hic præmittimus, & ad quæstiones de Angelis, Deo favente, ipsisque sanctissimis Spiritibus juvenibus, gradum facimus. Sed antequam ichthysas difficultates, quæ in hoc Tractatu explicari solent, aggrediamur, & quæ idem sanctus Doctor de substantia, loco, motu, cognitione, volitione, gratia, merito, peccato & pœnâ, locutione & illuminatione, ordinibus & hierarchiis, missione & custodia Angelorum, à quæstione quinquagesima usque ad sexagesimam quintam, & à centesima sexta usque ad centesimam decimam quartam fusè pertractat, exponamus, aliquid de illorum existentia & creatione præmittendum esse censuimus.

ARTICULUS PRIMUS.

Vnde probetur dari Angelos?

Quamvis unaquæque facultas objectum suum totale supponat, nihil tamen obstat, quo minus objectum veluti partiale & secundarium non ita certum habeat, quin existentiam illius investiget. Quod tunc maxime solet contingere, vel quando res, de qua agitur, valde remota & ignota nobis est; in quo casu vix potest separari quæstio, quid est, à quæstione, an est; vel quando scientia universalis est & multa complectens, sicut Metaphysica: tunc enim potest objectum suum, præsertim partiale, quantum ad existentiam probare. Utrumque autem in præsentem concurrens: in primis enim substantia immaterialis, quam vocamus Angelum, à cognitione sensibili & humana valde remota est: aliunde vero Theologia se habet in ordine supernaturali, sicut Metaphysica in ordine naturæ; quæ idem vocatur Theologia naturalis; sicut sacra doctrina appellari potest Metaphysica supernaturalis: ex quo fit ut existentiam objecti hujus Tractatus possit comprobare. Quare in ipso hujus operis limine, unde probetur dari Angelos, inquirimus.

Dari Angelos, seu substantias aliquas intellectuales & incorporeas, negabant olim quidam Philosophi apud Aristotelem quarto Physicorum textu quinquagesimo secundo & quinquagesimo septimo, asserentes nihil esse in mundo, præter res corporeas. Quem errorem sequuti sunt Sadducæi, dicentes non dari Resurrectionem, neque Angelum, neque ullum Spiritum, ut refert sanctus Lucas Actuum 23. Cùm autem illi solas Moysis Scripturas admitterent, ad illum errorem confundendum, solis testimoniis ex Moysis libris depromptis utendum est.

Primo loco occurrit illud quod habetur Genesio tertio. Collocavit Dominus ante Paradisum voluptatis Cherubim, ad custodiendam viam ligni vitæ. Item ibidem capite decimo nono dicitur: Venerunt duo Angeli Sodomam vestire. Capite vigesimo secundo. Angelus Domini de caelo clamavit dicens: Abraham Abraham. Capite vigesimo octavo. Vidit Iacob scalam, & Angelos Dei descendentes & ascendentes per eam. Exodi vigesimo tertio. Ecce ego mitto Angelum meum, qui præcedat te, & custodiat in via. Denique, ut ait Divus Gregorius homilia trigesima quarta in Evang. Angelos & Archangelos pene omnes sacri eloquii pagina testantur. Et Augustinus in Psalmum centesimum tertium. angelos (inquit) novimus ex fide, & multum apparuisse scriptum legimus & tenemus: nec inde dubitare fas nobis est. Spiritus autem Angeli sunt: & cum spiritus sunt, non sunt Angeli: cùm vero mirantur, sunt Angeli; Angelus enim officii nomen est non naturæ. Quærit nomen hujus naturæ? Spiritus est. Quærit officium, Angelus est.

Respondebant Sadducæi, Angelos, quorum Scriptura Moysis facit mentionem, esse tantum quoddam animi motus, & cogitationes quas Deus hominibus immittit; putâ Angelum, de quo dicitur Genesio vigesimo secundo, quod prohibuerit Abrahamum ne Isaac occideret, fuisse cogitationem, quam Deus excitavit in mente Abraham, quâ cognosceret Deum nolle Isaac opere ipso immolari.

Sed hæc Sadducæorum interpretatio erat manifesta Scripturæ corruptio. Nam ipsa Moysis Scriptura dicit Angelos de caelo descendere, apparere in terris, luctari cum Jacob, loqui, miracula facere, præesse hominibus, deduxisse filios Israël in columna nubis, & similia, quæ tantum personis & substantiis viventibus, non autem cogitationibus convenire possunt. Et de illo ipso Angelo, qui missus est ad Abraham, ut prohiberet immolationem Isaac, legitur Genesio vigesimo secundo: Ecce Angelus Domini clamavit de caelo, id est constitutus

tutus in superiori aëris regione clamavit; clamavit autem dicens, *Abraham Abraham!* scilicet voce humana, sensibilibus, externâ, affatus est Abrahamum; Ergo non erat cogitatio in mente Abraham polita, ut somniabant Sadducei.

4 Dices; Si Moyses Angelorum existentiam agnovit, cur initio Genesis, rerum omnium creationem exactè describens, nullam productionis Angelorum fecit mentionem?

Respondent aliqui, prætermissam fuisse à Moysè Angelorum creationem, ne populus Judaicus, ad idololatriam nimium propensus, Angelos tanquam Deos adoraret.

Sed hæc responsio displicet; Quia eadem ratione debuisset Moyses nusquam Angelorum mentionem facere: Atque ipse de ipso in Genesi loquitur, ut patet ex locis supra allegatis: Ergo eâ ratione creationem illorum non prætermisit.

Verius existimo, ideo Moysen creationis Angelorum non meminisse, quia sui instituti ratio id non postulabat. Ut enim ait Hieronymus Epist. 139. solum voluit Moyses ordinem creationis rerum corporalium describere: quia solum in rebus corporeis creandis fuit illa series & varietas dierum, quam præcipuè Moyses explicare in Genesi intendebat.

§. II.

Naturalis ratio Angelos esse demonstrat.

5 PROBATUR: Ratio naturalis dicitur Deum condidisse hoc universum perfectum; Sed universi perfectio exigit, ut in eo sint substantiæ quædam purè intellectuales, quas Angelos appellamus: Ergo dari Angelos ratio naturalis ostendit. Major patet, Minor autem ostenditur primò ratione D. Thomæ hic art. 1. Perfectio effectus consistit in assimilatione ad causam, in ea ratione & perfectione secundum quam causa est; unde communiter dicitur, quod agens agit sibi simile: Sed Deus, cum sit natura purè intellectualis, agit tantum per intellectum & voluntatem: Ergo ad universi perfectionem requiritur, quod in aliqua sui parte Deo secundum hanc rationem assimiletur; & per consequens quod in eo sint substantiæ aliquæ purè intellectuales, seu intellectu & voluntate præditæ, quæ *Angeli* appellantur.

6 Dices, Hanc rationem nimis probare: probat enim omnes creaturas in particulari, quæ à Deo perfectæ fuerunt conditæ, debere esse intellectuales, ad hoc ut perfecte assimilentur Deo.

Sed contra: Cum Deus non intendat perfectionem cujuslibet creaturæ in particulari absolute, sed tantum in ordine ad bonum seu perfectionem universi; sicut universi perfectio non exigit in omni creatura, sed in aliqua tantum, perfectam assimilationem cum Deo creatore: ita non quælibet creatura, sed aliqua tantum debet esse intellectualis: maximè, quia alioquin nulla esset in rebus graduum distinctio; subindeque tolleretur perfectio universi, quæ ex multiplici graduum diversitate confluit.

7 Secundò probatur Minor principalis: Bonum seu perfectio universi consistit nedum in unione partium ipsius inter se, sed etiam in unione perfecta ipsius cum Deo, tanquam cum

luo principio; perfectio enim cujuslibet effectus consistit in circulo, sive in reditu ad ipsum principium; propter quod figura & motus circularis sunt omnium figurarum & motuum perfectissima: Sed unio perfecta universi cum Deo tanquam cum sua causa, nequit fieri nisi per creaturam intellectualem; quia non fit nisi mediante cognitione & amore, quorum sola creatura intellectualis est capax: Ergo universi perfectio exigit, ut in eo sint substantiæ intellectuales, sive Angeli.

Tertiò eadem Minor suadetur: Universi perfectio in ordine consistit: Sed ordo universi postulat, ut in eo sint substantiæ purè intellectuales: Ergo idem postulat ejus perfectio. Minor probatur: Nam ut discit sanctus Thomas questione de spirit. creaturis articulo quinto ab uno extremo ad aliud non pervenitur, nisi per media; unde sub celo, ordine nobilitatis & subtilitatis est ignis, sub igne aër, sub aëre aqua, sub aqua terra: Ergo à Deo, qui est in summo rerum vertice, non pervenitur ad substantiam corpoream, quæ est extremè divitiæ spiritualium & simplicitati opposita, nisi per multa media: inter quæ est substantia spiritualis non unita corpori, a qua ad substantiam unitam, & deinde ad partem corpoream descenditur: unde etiam Deus dicitur media per superiora, & infima per media gubernare & disponere.

Denique eadem Minor ostenditur. Ad universi perfectionem requiritur, ut omnes gradus essendi contineantur; alioquin non posset dici universum simpliciter, quod ex propria ratione, ut nomen ipsum indicat, postulat universitatem quandam creaturarum producibilium à Deo, saltem secundum gradus communes: At si in eo non darentur substantiæ purè intellectuales, gradus omnium perfectissimus, scilicet intellectivus, universi deficeret: Ergo universi perfectio postulat, ut in eo substantiæ purè intellectuales existant.

8 Confirmatur. In homine, qui microcosmus, epilogus universi, vel parvus mundus, aut parvum universum dicitur; dantur omnes essendi gradus, vivendi, sentiendi, & intelligendi, admodum: Ergo à fortiori in magno universo debent dari; & per consequens in eo debent esse creaturæ purè intellectuales & incorporeæ.

Dices primò, Hanc rationem nimis probare: nam si universi perfectio exigeret, ut in eo essent omnes gradus essendi possibili, requireret etiam, ut in eo Deus produceret perfectissimas creaturas, quas potest producere: Sed hoc non est dicendum; nam ut docet D. Thomas supra questione vigesima quinta, articulo sexto, Deus qualibet re se facta, potest facere meliorem: Ergo nec illud.

Sed contra: Licet universi perfectio ad sui integritatem omnes creabiles essendi gradus requirat, non exigit tamen omnes modos habendi tales gradus, sive omnes species sub illis contentas: quia gradus essendi sunt finiti, tam ad eam quàm potentiam, nec possunt dari nisi tres, scilicet esse, vivere, & intelligere, ut docet Divus Thomas supra questione vigesima secunda, articulo quarto ubi ait: *Post Bonitatem Divinam quæ est finis perfectio universi, quæ quidem non est, si non omnino gradus essendi inventur in eis, unde ad Providentiam Divinam pertinet, omnes gradus entium produceri, Modus vero essendi, sive species, sub illis gradibus con-*

contente, sunt in infinitum multiplicabiles; saltem in supremo gradu, scilicet intellectuali: unquam ad perfectionem uniuersum non est necesse, omnes rerum possibilium species actu produci, cum hoc repugnet, sed sufficit quod habeantur omnes gradus essendi.

Dices secundo, Gradum intellectivum reperiri in homine secundum animam, quæ intellectualis est: unde licet non essent Angeli, gradus intellectivus uniuerso non deesset.

Sed contra primo: Gradus intellectualis ab anima rationali valde imperfecte participatur; quia licet illa spiritualis sit quoad substantiam, est tamen corporea quoad modum, ut potest forma corporis, & in operatione intellectuali à sensibus & phantasmatibus dependens: non convenit autem perfectioni & pulchritudini uniuersi, quod alii gradus inferiores, perfecti & completi sunt; omnium verò supremus ac nobilissimus, imperfectus & incompletus, relinquitur.

Secundo, Accidit intellectuali operationi, & pertinet ad imperfectionem ipsius, quod à corpore dependeat; sicut est de imperfectione visus uisionis, quod necesse habeat videre in obiecto: quod autem per accidens adiungitur aliquid, non in omnibus cum eo invenitur: Ergo præter animam rationalem, debet dari aliqua substantia purè intellectualis, non indigens corpore ad intellectualem operationem, & hæc est natura Angelica. Ita S. Thomas quæst. citatâ de spirit. creaturis.

Confirmatur: Si datur in rerum natura unum extremum, & medium, congruum est dari aliud extremum: Sed in ordine entium datur aliquid omnino materiale, sicut lapis; & aliquid medio modo se habens, sicut homo, qui partim corporeus, partim spiritualis est: Ergo debet dari aliud extremum, substantia scilicet purè intellectualis, quam Angelum vel intelligentiam appellamus.

§. III.

Dati Angelos ipsa quoque docet experientia.

Probatur: Experientiâ constat multa ab Energumenis fieri, quæ vires totius naturæ corporeæ superant: videmus enim puellas rufas & ignaras, linguam maternam vix calentes, demonopoplexiâ affectas, loqui Latinâ, Græcâ & Hebraicâ linguâ, pangere carmina, dicere, & secreta detegere: Sed hoc non possent præstare, nisi ab aliqua superiori & incorporea substantia mouerentur, quæ nulla alia esse potest, quam malus Angelus, sive Dæmon: Ergo dari Angelos in rerum natura, ipsa etiam probat experientia. Major patet, Minor autem probatur. Effectus illi mirabiles & extraordinarii, neque Deo, neque animæ separata, nec ulli causa naturali attribui possunt: Ergo necessario reduci debent in demones, seu malos Angelos, illarum puellarum corpora obsidentes, vel possidentes. Consequentiâ patet ex sufficienti enumeratione: vix enim aliud assignari potest, à quo effectus illi possint procedere. Antecedens verò probatur, discurrendo per singula. In primis enim, quod effectus illi immediate à Deo ut speciali motore procedere nequeant, manifestum videtur tum quia repugnat sanctitati Dei, quod specialiter & miraculosè operetur tam indecentia, cuiusmodi sunt pluri-

ma quæ sunt & dicuntur ab Energumenis: tum etiam, quia si Deus immediate illa in ipsis præstaret, non egeret humoribus corporum; nec proinde medicinâ, aut alio corporeo remedio, ejus effectus impeditur, & tamen videmus arreptitios medicamentis, & musicâ saltem per aliquod tempus, interdum sanari; non certe ob aliquam causam, nisi quia Dæmon eos nequit torquere, nisi pravos humores ipsorum concitando, quibus si non uteretur, nec eos posset vexare, nec mira supra dicta in illis exercere.

Quod etiam illi effectus ab anima separata proficisci nequeant, licet non pari certitudine constet, ex eo tamen suaderi potest, quod cum anima ex natura sua sint formæ corporis organici (ut demonstrant earum operationes sensitivæ eis naturales) in corpore habent summam suam perfectionem; atque adeo non est probabile, quod extra corpus perfectius operentur, quam in corpore, & quod separata plus possint in corpora, quam conjuncta: Sed conjuncta effectus illos mirabiles præstare non possunt: Ergo nec separata.

Addo quod, si semel admittatur dari animas spirituales & immortales, à corporibus separatas, nulla erit ratio negandi esse in rerum natura alias substantias intellectuales completas, quas angelos seu intelligentias appellamus, ut supra ostensum est: unde Sadducei, qui negabant dari Angelos, consequenter etiam dicebant nullum esse spiritum, ut habetur Actuum 23.

Denique, quod illi effectus nulli causæ naturali adscribi possint, videtur omnino evidens. Etenim quod aliqui dicunt, illos prodire à melancholia, vel atrabile, aut complexionem corporis vitiatâ, ridiculum est, ut late & optime docet Fernellius libro 2. de abditis rerum causis cap. 16. Quomodo enim melancholia nos alienorum secretorum concios, peregrinorumque idiomatum sine labore peritos faceret? Nec minus delirant, qui mirabiles hujusmodi Energumenorum motus & effectus, syderum, præsertim verò Lunæ, influxibus adscribunt. Quis enim ibi luminarem efficaciam comminiscatur, ubi secreta cordium arcana aperiuntur, tibi peregrina idiomata, & varia linguarum genera audiuntur? quæ omnia syderum virtutem superant, imò & aliquid divinum sapiunt. Unde egregiè Tertullianus in Apologetico: *Dæmones sumentes quasdam temporum sortes, emulantur divinitatem, dum surantur divinationem.*

Simile argumentum desumi potest ex operibus Magorum & Incantatorum, à quibus etiam fiunt multa, parvis quibusdam rebus admotis, verbisque prolatis, quæ omnem verborum, & corporeæ cuiusvis substantiæ vim, manifestè superant; & quæ proinde solis spiritibus malignis, ad illorum signorum præsentiam hæc operantibus, adscribi possunt. Magi enim ferunt in aëra, invisibiles se præbent, figuram mutant, ligant conjuges, grandines & procellas immittunt, tempestates excitant, in speculis exhibent imagines rerum quæ fiunt in locis remotis: imò ut notat Tertullianus: *Phantasmata edunt, defunctorum inclamant animas, pueros in eloquium oraculi eliciunt, multa miracula circulatoris præstigiis ludunt, somnia immittunt, & per hos capra & mensa divinare consueverunt.* Id est (ut interpretatur Zephyrus) Magi in Necromantiis animas defunctorum, Dæmonum potentia concitas, percontantur: in Hydromantiis edunt per pueros

Qq oracula

oracula, somnia immittunt, perstringunt in multis rebus oculos nostros; ita ut non modò boves, capræque loquantur, sed & mensæ apud Gymnosophistas, quas Apollonius ille Thyaneus vidisse Philostrato testatur. Quid denique admirandas Dæmonum operationes, & ficta miracula commemorem, quibus apertissimè declaratur eorum existentia? Nam ut cum eodem Tertulliano loquar: Phantasmata Castorum, & aquam cribro gestatam, & navem cingulo promotam, & barbam tactu irrufatam, ut numina lapides crederentur, & Deus verus non quæreretur. Id est (eodem Zephyro interprete) nullum est ostentum, quod non sit facillè Spiritibus Angelicis. Hac ratione Castorum phantasmata dicuntur Macedonici belli victoriam eadem horâ Romanis annuntiasse. Et inter Virgines Vestales, altera nomine Tuccia, cribro continuit aquam: altera Claudia navem magnæ Matris, vado Tyberino hærentem, cingulo suo ducere potuit. Et Domitii fusca barba, solo Castorum tactu rufa enituit, ad fidem dictorum faciendam. Quis ergo sanguinis Angelorum existentiam negare poterit, & eniti adversus id, quod nedum divinâ revelatione, SS. Patrû, toriusque Ecclesiæ testimonio, Gentilium Philosophorum autoritate, naturali ratione, sed propriâ ipsorum etiam Dæmonum confessione, totque experientiis comprobatur?

ARTICULUS II.

Virum Angeli ante mundum corporeum à Deo creati sint?

16 Angelos non esse ab æterno productos, certa fides est: cum nulla creatura fuerit ab æterno, sed in principio temporis, ut definitur in Concilio Lateranensi, cuius verba infra referemus. Unde solùm dubitari potest, an Angeli ante mundum corporeum, vel simul cum illo, à Deo creati fuerint? Quod dubium movetur præcipuè propter Patres Græcos, qui olim docuere Angelos ante mundum corporeum à Deo fuisse conditos: hoc tradunt Origenes, Basiliius, Chrysostomus, Nazianzenus, quem refert & sequitur Damascenus, libro 2. fidei cap. 3. imò, si Cassiano credimus, collat. 8. cap. 7. indubitatum apud fideles omnes id fuit.

17 Duo autem sunt præcipua hujus sententiæ fundamenta. Primum est: Si Angeli creati essent cum modo corporeo, creationis illorum mentionem aliquam fecisset Moyses, rerum omnium creationem initio Genesis exactè describens: At qui nullam mentionem illorum fecit, cum de creatione mundi corporei loqueretur: Signum igitur est, illos non fuisse cum mundo corporeo creatos.

Secundum sumitur ex nobilitate naturæ Angelicæ: conveniens enim videtur, quòd Angelus creaturas omnes corporales, sicut perfectione, & nobilitate naturæ, ita & tempore ac duratione præcedat. Unde Job 14. de Lucifero sub nomine Behemot dicitur: *Ipse est principium viarum Domini.*

Addit Cassianus loco citato, non esse credendum, Deum tot sæculis, ante creationem corporeæ creaturæ, mansisse otiosum; sed asserendum, illum bonitatem suam spiritualibus creaturis communicasse, antequam corporeas produceret. His tamen non obstantibus,

18 Dico primò: Angeli non fuere creati ante

A mundum corporeum, Ita docent omnes fere Patres Latini, cum Augustino 11. de civit. Dei cap. 6. & 9. & Scholastici cum S. Thoma, quæst. 61. art. 3.

Probat ex Concilio Lateranensi cap. firmiter, ubi asseritur, Deum simul ab initio temporis & corpoream, Angelicam & mundanam. Licet enim hæc definitio nostram conclusionem non reddat omnino de fide certam, ei tamen tantam certitudinem, ut non possit saltem sine temeritate negari, sicut infra patebit.

Præterea conclusio ex Scriptura colligitur. Nam Exod. 20. v. 11. dicitur: *Sex diebus fecit celum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt.*

B At sine dubio Angeli sunt in mundo, & in celo. Ergo intra spatium illorum sex dierum à Deo conditi sunt: Ergo non ante celum & terram, quæ Deus initio sex dierum creavit. Unde Epiphanius hæresi 65. *Illud (inquit) evidenter dicitur, neque ante celum, terramque constitutos. Est enim certa illa, & immutabilis sententia, ante celum ac terram nihil omnino conditarum verum existisse, quoniam in principio creavit Deus celum ac terram, ut illud sit creandi principium, ante quod creaturas rebus omnino nulla fuerit.*

C Adde quòd Ecclesia, in hymno de Transfiguratione, ut doceat Verbum divinum esse Deum, ait ipsum superare antiquitate omnes creaturas: & hoc enuntiat, dicens illud esse antiquius calis & chaos, id est mundo sublunari nondum digesto: At non bene diceretur Verbum Divinum creaturis antiquius, ex eo quòd sit antiquius celo & chaos, si Angeli ante celum & chaos à Deo fuissent conditi, ut manifestum est: Ergo idem quod prius.

Denique optima est hæc congruentia, quam asserit D. Thomas infra quæst. 61. art. 3. Angeli sunt partes universi, & unâ cum creatura corporea totum quoddam integrale componunt, quod apparet ex ordine unius creaturæ ad aliam: Sed nulla pars perfecta est, à suo toto separata: Ergo non est probabile, quòd Deus, cuius perfecta sunt opera, sicut dicitur Deuter. 32. creaturam Angelicam seorsim ante alias creaturas produxerit.

Non placet hæc ratio Pererio libro 1. in Genes. cap. ultimo: quia, inquit, Angeli non sunt partes universi, nisi quia ipsum movent, regunt, & administrant: quod autem hoc modo habet rationem partis, extra totum perfectionem suam retinet, ut patet in gubernatore extra navim, & in duce extra exercitum.

E Sed hæc instantia frivola est: licet enim Angeli ad hoc universum, tanquam illius rectores & administratores, ac cælorum motores pertineant; sunt tamen partes integrantes illius, & unâ cum rebus corporeis (ut modò dicebamus) totum quoddam integrale & naturale componunt: nulla autem pars integralis, separata à suo toto, perfecta est. Unde patet disparitas ad exempla allegata: cum enim navis, aut exercitus non sint totum naturale, sed artificiale, gubernator non est pars naturalis navis, nec dux pars naturalis exercitus; è contra verò, cum hoc universum sit compositum naturale ex partibus naturaliter ad invicem coaptatis constitutis, Angelus est pars naturalis ad ejus perfectionem integraliter pertinens: Ergo licet gubernator extra navim, & dux extra exercitum,

... natura suae perfectionem retineant, non tamquam Angeli, si extra hunc mundum corporeum fuissent producti.

Dico secundo: Probabile est, Angelos in ipso mundi corporei initio, seu prima die creationis, a Deo fuisse conditos.

Hoc satis clare indicat Concilium Lateranense loco allegato, dum ait: *Deus simul ab initio temporis condidit creaturam Angelicam & mundanam.* Ipsam etiam non minus aperte significat Job 38 ubi habetur, quod cum Deus appenderet fundamenta terrae, laudabant eum astra matutina, & jubilabant omnes Filii Dei, vel ut legitur in Hebraeo: *Omnes Angeli Dei.* At terrae fundatio facta est tertia die, qua Deus iussit congregari aquas in locum unum, ut appareret arida; tunc enim fuit erecta in colles, & depressa in valles, ac constituta in centro gravitatis quod nunc habet: Ergo tertia die creationis mundi, Angeli jam creati erant: unde credibile est, ipsa prima die, qua Deus caelum & terram creavit, Angelos fuisse conditos. Hinc notat Beda in initio Exameron, quod ubi Moyses dixit: *In principio creavit Deus caelum & terram;* statim subiungit: *terra autem erat inanis & vacua;* supple, non autem caelum, quod (inquit) fuit creatum, plenum angelis.

Unde patet responsio ad primum Patrum Graecorum fundamentum. Respondetur enim Moysen, cum dixit: *In principio creavit Deus caelum & terram,* nomine caeli comprehendisse Angelos, ut contentum in continente. Vel, ut alii volunt, Angelorum fecit mentionem, cum dixit Genesi 2. *Agitur perfecti sunt caeli, & omnis ornatus eorum;* Hebraice exercitus eorum: hoc enim nomine comprehendi possunt non stellae tantum & astra, Deuter. 4. sic dicta; sed & maxime Angeli, ut constat ex Luca 2. & Apocal. 12. ubi Angeli, *caelorum militia,* vel *caelestis exercitus,* nuncupantur, & boni cum malis praesertim iudicantur. Vel denique dici potest, quod Moyses Angelorum creationem praetermisit, nec expressam illius fecit in Genesi mentionem: quia ibi solum creationis rerum corporalium ordinem describere intendebat, ut supra ex D. Hieronymo annotavimus.

Ad secundum respondeo, quod sicut homo, quamvis aliis rebus corporeis nobilior, non debet tamen prius illis creari; sic neque Angelus ante mundum corporeum, sed simul cum illo: quia (ut supra dicebamus) una cum mundo corporeo totum quoddam integrale componit. Quod vero de Behemot Job 41. dicitur, ad litteram interpretari debemus de Elephante, aut alio simili animali, quod principium viarum Dei dicitur; id est (ut exponit Pineda ibidem) caput, & primum, vel praecipuum dignitate, non inter omnia Dei opera simpliciter, sed inter animalia bruta. Nec obest, quod multi Patres eodem loco per Behemot intelligunt Luciferum: nam Lucifer quoque dici potest principium viarum Domini, prioritate nobilitatis, aut dignitatis, non temporis aut durationis; iuxta opinionem plurimorum Patrum, qui Luciferum putant primum Angelorum fuisse. Unde ait Beda quae 9. ex variis: *Lucifer prius creatus existit, ut eius prelatio, non temporis quantitate.*

Id vero quod addit Cassianus, non esse credendum, Deum tot saeculis ante creationem corporeae creaturae fuisse otiosum frivolum est: Tom. II.

A quia ab aeterno Deus operatur ad intra, per actus cognitionis & amoris infinitis; quibus Verbum & Spiritum sanctum producit. Et si haec ratio aliquid concluderet, probaret Angelos fuisse creatos ab aeterno. Unde refert S. Augustinus libro 11. de civit. cap. 5. quod eodem argumento nonnulli olim utebantur, ad probandum mundum fuisse ab aeterno productum.

Quaerunt hic aliqui, an post definitionem Concilii Lateranensis, asserentis Deum simul ab initio temporis utramque condidisse creaturam, spiritualem & corpoream, Angelicam & mundanam, opinio Patrum Graecorum, dicentium Angelos fuisse ante mundum corporeum conditos, haeretica vel erronea reputanda sit? Affirmant Ferrariensis, Capus, Molina, Valentia, & alii, existimantes hanc sententiam manifeste pugnare cum definitione Concilii, & per consequens ab errore non posse excusari.

Nihilominus S. Thomas infra quae 1. art. 3. dicit hanc sententiam non debere censeri errorem, propter auctoritatem Gregorii Nazianzenis; cuius tanta est, ut ait Hieronymus in doctrina Christiana auctoritas, ut nullus unquam eius dictis calumniam inferre praesumpserit. Idem sentiunt ex nostris Cajetanus, & Sixtus Senensis, & ex Patribus Societatis Graenadus, Petavius, & Vazquez, qui dis. 224. cap. 2. praefata verba S. Doctoris ponderans, ait: *Quisquis doctus & prudens modestiam Doctoris Angelici imitari deberet, qui in hoc articulo, non dico tot antiquis & gravissimis Patribus, sed solum Nazianzeno tantum detulit, ut priorem sententiam damnare illo modo ausus non fuerit: quae sua modestia S. Doctor Theologorum nostri temporis nimiam in iudicando de aliorum sententia licentiam non leviter reprehendit.*

Ad definitionem vero Lateranensis ibidem respondet, Lateranense, dum ait Deum simul ab initio temporis utramque condidisse creaturam, loqui non de similitate temporis, sed de paritate creationis: quemadmodum, inquit, Psalmo 48 dicitur *simul insipiens & stultus peribunt,* id est pariter, quamvis non eodem tempore moriantur. Petavius vero libro 1. de Angelis cap. 15. docet Lateranense per particulam, *simul,* significasse solum aequalitatem intentionis Dei in producenda creatura spiritali & corporea: etenim, inquit, hoc decrevit Lateranense contra errorem Origenis, qui dicebat directam Dei intentionem spirituales tantum creaturas primo a Deo conditas esse; corporeas vero fuisse creatas per accidens, occasione peccati commissi a creaturis spiritalibus, ut nempe in creatura corporea, tanquam in carcere, punirentur creaturae spirituales.

Haec tamen interpretationes non videntur legitima: licet enim particula illa, *simul,* interdum idem significet ac *pariter,* Lateranense tamen aperte ibidem declarat se loqui de similitate temporis: quia non dicit tantum: *Deus condidit simul,* sed addit: *simul ab initio temporis utramque condidit creaturam.* Item ibidem statim subiungit: *ac deinde humanam, supple creaturam, formavit;* illa autem particula, *deinde,* nihil aliud significare potest, quam posterioritatem temporis; quia creatura humana condita est sexto mundi die, cum tamen primo fuerint creati Angeli simul cum caelo & terra. Porro sicut particula, *deinde,* necessario significat posterioritatem temporis, ita & particula, *simul,* denotat eius similitudinem. Ex quo etiam confutata manet Petavii

Bibli

responsio: nam si Concilium voluisset per particulam, *simul*, declarare tantum, æquè primâ Dei intentione factas esse creaturas corporales ac Angelos, particulam *simul*, maximè in hominem debuisset cadere; proprie enim sunt homines qui æquè primò intenti sunt à Deo ac Angeli, mundus verò corporeus propter homines creatus: At in Lateranensi particula, *simul* non cadit in hominem; dicit enim: *Fecit simul utramque creaturam ab initio temporis, spiritualem & corpoream, ac deinde humanam*: Ergo per particulam *simul*, non significat solum æqualitatem intentionis Dei in producenda creatura spiritali & corporea. Unde his responsionibus prætermisissis,

30 Respondeo quòd licet Concilium ibi loquatur de simultate temporis, & intendat Deum simul tempore & duratione utramque creaturam, spiritualem & corpoream, Angelicam & mundanam condidisse: quia tamen hoc dixit incidenter, nec ibidem Patrum Græcorum sententiam damnare intendebat, sed solum duos errores proscribere, nempe Aristotelis dicentis omnia esse ab æterno, & Origenis ponentis solas creaturas spirituales per se fuisse à Deo productas, illis verò peccantibus creasse corpora, quasi vincula quædam, quibus substantiæ spirituales alligarentur (ut ait S. Thomas opusc. 23. Decretalem illam exponens) Patrum Græcorum sententia, etiam post illam definitionem, non debet censeri hæretica, vel erronea; licet à temeritate non posset excusari ille, qui his temporibus assereret Angelos ante mundum corporeum à Deo fuisse conditos.

Potestque hæc responsio confirmari, & illustrari exemplo definitionis Concilii Tridentini sess. 6. can. 11. ubi damnans errorem Lutheri, asserentis nos justificari per gratiam Dei extrinsecam, ait justificationem nostram esse per qualitatem inhabitantem; & tamen quia hoc dixit incidenter, ibique solum intendebat errorem Lutheri proscribere: opinio quæ negat charitatem & virtutes infusas esse habitus, seu qualitates animæ inherentes, non censetur, post illam etiam Tridentini definitionem, hæretica, vel erronea: quia ad dignoscendum an aliquid sit ab Ecclesia definitum, attendendum est ad errorem quem intendit damnare; quæ verò incidenter apponuntur, non censentur esse fidei dogmata.

ARTICULUS III.

In quo loco Angeli creati sunt?

31 Circa locum in quo Angeli creati sunt, magna est incertitudo; res enim purè pædet ex voluntate Dei, de qua nihil in Scriptura traditur. Ex illa tamen satis aperte colligitur, Angelos in aliquo cælo fuisse conditos: nam ad Coloss. 1. dicitur: *Per ipsum, & in ipso condita sunt universa in cælis & in terra, visibilia & invisibilia, sive Throni, sive Dominationes &c.* Ut autem sit apta distributio, oportet quòd sicut præcipua ex visibilibus, plantæ, animalia, & homines in terra creata sunt: ita & invisibilia, Throni, & Dominationes in cælo condita sint. Sed in quo, an in Empyreo, vel sydere, aut alio inferiori? omnino incertum est.

32 Suarez libro 1. de Angelis cap. 4. existimat eos non in cælo Empyreo, sed in sydere fuisse conditos: primò quia sicut homo non fuit creatus in paradiso terrestri, sed extra illum, & po-

A stea in ipsum translatus; ita Angeli non debentur creati in loco proprio suæ Beatitudinis, qui est veluti supernaturalis paradisi, sed extra illum, ut postea juxta sua merita in ipsum transferrentur.

Secundò, quia ad cæli Empyrei dignitatem pertinet, ut semper fuerit ab omni labe peccati purissimum: si autem Angeli in illo creati sint, subinde etiam in illo peccaverunt.

Tertiò adducit illud Isaia 14. de Lucifero allegoricè dictum: *Ascendam in cælum, & similia ero Altissimo*: si enim, inquit, in cælo Empyreo fuisset, non desiderasset illic ascendere, neque in aliud superius, quod nullum est.

B Nihilominus probabilior est sententia D. Thomæ infra quæst. 61. art. 4. asserentis Angelos fuisse creatos in cælo Empyreo: Nam, ut articulo præcedenti ostendimus, probabilius est Angelos ipsâ primâ die creationis mundi fuisse conditos: sicut Lateranense dicit: *Deus ab initio temporis utramque simul condidit creaturam, spiritualem & corpoream, Angelicam & mundanam*: At primo die creationis non fuit creatum cælum sydereum, sed tantum Empyreum; dicitur enim Gen. 1. secundo die factum esse firmamentum, & quarto luminaria & stellas in eo collocata; per firmamentum verò cælum sydereum intelligitur, ut docent Beda & Strabus, relati à D. Thoma infra quæst. 68. art. 1. ad 1. Ergo Angeli non in cælo sydereo, sed Empyreo creati sunt. Unde idem Strabus super hæc verba Genesis: *In principio creavit Deus cælum & terram, ait: Cælum non visibile firmamentum hic appellat, sed Empyreum, id est igneum, vel intellectuale, quod non ab ardore, sed à splendore dicitur, quod statim factum, Angelus est repletum.*

Præterea, ut ibidem S. Doctor dicitur, cum Angeli sint pars nobilissima universi, & creati sint ut toti naturæ corporeæ præstiderent, coveniens fuit ut in loco omnium nobilissimo & supremo crearentur: locus enim semper dignitati locati respondet, ut patet in ipsis corporibus, quæ quanto meliora sunt, tanto superiori loco collocantur: Sed non est locus in toto universo nobilior Empyreo, nec illo superior: Ergo conveniens fuit ut in illo Angeli crearentur, idque significare videtur Scriptura Ezech. 28. ubi sub figura principis Tyri loquens de primo Angelo ante suum lapsum, ait: *In deliciis paradisi Dei super cælum enim quod est paradisi, non est cælum sydereum, sed Empyreum*: Ergo in illo & non in illo Angeli creati sunt. Unde Hieronymus, loquens de cælo ex quo cecidit Lucifer, ait: *Vnde ille cecidit per superbiam, possumus nos ascendere per humilitatem.*

Ad primum ergo Suaris fundamentum, respondeo ex D. Thoma infra quæst. 102. art. 4. negando paritatem. Ratio autem discriminis est, quia paradisi terrestri fuit locus congruus habitationi humanæ, quantum ad incorruptionem primi statûs; incorruptio autem illa non erat hominis secundam naturam, sed ex supernaturali Dei dono: Ut ergo hoc gratiæ Dei imputaretur, non humana naturæ, Deus hominem extra paradysum fecit, & postea ipsum in paradiso posuit. *Cælum autem Empyreum* (addit ibidem S. Doctor in resp. ad 1.) *est locus congruus Angelis quantum ad eorum naturam, & ideo ibi sunt creati.*

Ad secundum respondeo locum corporeum (quale est Empyreum) peccato spiritali (quale fuit peccatum malorum Angelorum) non con-

DISPVTATIO II.

De substantia Angelorum secundum se.

Ad questionem 50. prima partis.

TRes, inquit Athanasius, invenimus substantias ab hominibus incomprehensibiles, quas nemo unquam vidit, neque videre supra terram poterit; videlicet Dei, Angelorum, & animarum. De prima egimus Tractatu primò, ubi fuse de natura divina, e jusque attributis differuimus. De anima rationali disputant Philosophi in libris de anima. Unde hinc superest agendum cum S. Doctore de Angelorum substantia secundum se; acturi postea de illa in ordine ad corpora, & loca.

ARTICULUS PRIMUS.

Vtrum Angeli sint omnino incorporei & immateriales.

Angelos habere corpora aërea, seu subtilia, & tenuia, aëris instar, idèdque aëreas potestates, in Scriptura appellari, docuere olim plures ex SS. Patribus, ut Justinus, Clemens Alexandrinus, Irenæus, Tertullianus, Origenes, Basilii, Hilarius, Ambrosius, Augustinus, Rupertus, Bernardus, & alii, quos refert Petavius tomo 3. Theologicorum dogmatum cap. 2. Idem quoque tradit Petrus Chrysologus Serm. 52. de demonibus loquens: *Cum tenuis (ait) & aërea natura carnem nesciat, resuret ossa, velut cura spirans orbem totum temporis transeat in momento.* Ubi ex aëre corpus iis affingit. Cassianus item Collat. 17. cap. 13. tam Angelos quam humanas animas habere corpora definit, his verbis: *Licet pronuntiemus nonnullis esse spirituales naturas, ut sunt Angeli, Archangeli, ceteraque virtutes, ipsa quoque anima nostra, vel certe aër iste subtilis; tamen incorporeæ nullatenus estimande sunt: habent enim secundum se corpus, quo subsistunt; licet multò tenuius quam nos.* Nam sunt corpora secundum Apostoli sententiam ita dicentis: *Et corpora caelestia, & corpora terrestria.*

His annumerari solent Recentiores duo, Eubeginus scilicet lib. 8. de perenni philosophia, & Cajetanus, qui licet hinc in commentario primi articuli, cum D. Thoma, & aliis Scholasticis doceat, Angelos esse omnis prorsus corporis expertes; tamen in annotationibus ad secundum caput Epistolæ ad Ephesios ait, consonare veræ Philosophiæ, quod Dæmones sint Spiritus aërei: nomine autem aëris dicit se non intelligere elementum aëris, sed subtile corpus nostris sensibus ignotum: etenim non solum ventos & aërem *πνεύματος*, seu spiritus appellamus, sed etiam tenuissimas in humano corpore sanguinis partes, seu radios quosdam sanguinis purissimi, qui in corde & cerebro efformantur, & ad motus ac sensus officia, per nervos in reliquas corporis partes diffunduntur.

S. 8.

Hac sententia ut temeraria rejicitur.

Dico tamen, hanc sententiam, post Lateranense Concilium, non posse sine temeritate defendi.

Qq 3

Pro-

inquiritur: unde nullum est inconveniens, quod Angeli in Empyreo peccaverint, & ex illo ad terram detrull fuerint. Imò hoc maximè ad utilitatem & instructionem nostram conducere militarem & instructionem, nostram conducere videtur: Ex hoc enim discimus (inquit Bernardus) quod nequam est securitas, neque in celo, neque in paradiso, multò minus in mundo. In celo enim cecidit angelus sub presentia Divinitatis; Adam in paradiso loco volopratis: Iudas in mundo de schola Salvatoris. Ad certum respondet D. Thomas infra quæst. 4. art. 4. ad 3. quod illa verba Luciferi: *Ascendam in caelum*, non sunt intelligenda de celo aliquo corporeo, sed de celo SS. Trinitatis; in quod Angelus peccans ascendere voluit, exopans aliquo modo ipsi Deo æquiparari, unde addebat: *& similis ero Altissimo.* Addo locum illum minus probare: nam cum ibidem immediate subdatur: *Ascendam, super altitudinem nubium*, si locus ille ad litteram esset intelligendus, probare Luciferum non solum extra Empyreum, sed etiam infra nubes fuisse creatum; quod nullus hæcenus somniavit.

Pro complemento hujus disputationis postulabis, cur Angeli à Deo creati fuerint?

Respondeo illos ob quatuor præcipue fines à Deo fuisse conditos. Primò propter divinarum laudum concentum: unde Plato eos *Syrenes* appellat; Bernardus, *Cæli cantores*; Gregorius, *divinam laudum præcones*; Zoar, *Volucres cæli, qui perpetuo cantu divinas laudes celebrant.* Hinc etiam aliqui apud Lorinum in Psal. 104. sic Angelum definiunt: *Angelus est animal laudans Deum*; sive ut ait Athanasius, *Hymnus indefinens, & laus irreversibilis magnificentiæ Dei.*

Notat verò S. Thomas in 1. dist. 2. quæst. 1. art. 3. ex Chrysostomo, quod licet omnes Angelicè continuo laudent Deum, diversimodè tamen illius laudes celebrant: quidam enim illum laudant ut majestatem, quidam ut bonitatem, alii ut sapientiam, alii ut fortitudinem, quidam secundum attributa absoluta, alii secundum relativa; ut nulla sit in Deo perfectio, quæ aliquo speciali encomio à supremis illis Spiritibus non celebratur.

Secundo Angeli à Deo creati sunt, ut mundum corporeum regerent, & creaturæ corporali præessent: Divina enim Providentia solet regere inferiora per superiora, & corporea per spiritualia, ut ait D. Thomas infra quæst. 113. art. 1. Unde Angeli vocantur *mundi rectores*, & *domine Providentiæ administri*; orbemque portare dicuntur, juxta illud Job cap. 9. *Deus cuius iræ nemo resistit, sub quo curvantur qui portant orbem.* Hinc veritatem Seneca licet gentilis agnovit: *hic enim fatu apud Lactantium: Deus cum prima fundamenta molis pulcherrime siceret, & hoc ordinaret, quo neque manus quidquam novit natura nec melius, ut omnia sub ducibus suis irent, quamvis ipse per naturam se corpus intenderat, tamen ministros regni sui Dei (id est Angelos) genuit.*

Tertio Angeli creati sunt ut hominibus opitulerentur, & eos regant ac custodiant: ut constat ex illo Apostoli ad hebr. 1. *Omnes sunt administratores spirituum in ministerium missi, propter eos qui hereditatem capiunt salutis; & magis infra patet, cum agemus de custodia Angelorum.*

Denique Angeli ad hoc specialiter à Deo conditi sunt, ut æternam Beatitudinem consequerentur; utporè qui sunt, ut ait Augustinus 1. de civit. cap. 9. *Cælestis Hierusalem magna pars, & beatior, quod nunquam peregrinatio.*

Tom. II.